

Kılıç, İ. (2025). Ekoeleştirel bir yaklaşımla Erol Toy'un *Doruktaki Öfke* romanını okumak. *Uluslararası Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, 8(2), s. 193-204.

EKOELEŞTİREL BİR YAKLAŞIMLA EROL TOY'UN *DORUKTAKİ ÖFKE* ROMANINI OKUMAK

İpek KILIÇ*

Öz: 1990'lı yılların başında bir edebî eleştiri akımı olarak beliren ekoeleştirel yaklaşımda insanın çevreyle ilişkisi temel alınarak edebî metinler üzerinden insanlara bilinç kazandırmak oldukça öne çıkmıştır. Temel olarak çevreci bir bakışa dayanan ekoeleştirel edebiyat metinlerinde insan ve doğa ilişkisini inceler. Bozulan ekolojik düzenin sosyokültürel etkilerini incelerken doğadaki canlı ve cansız tüm varlıkların edebiyat metinlerinde ele alınması ekolojik bir okumayla ortaya çıkarılır. Bu yaklaşımın en iyi yansıtılabildiği disiplinlerden birisi de edebiyattır. Edebiyat eserlerinde çevre hassasiyeti güderek çevreci bir yaklaşımla bakış sağlamak ekoeleştirelinin temelini oluşturmaktadır. Metinlerde çevreci eleştiriyle ele alınan konular okurda ekolojik farkındalığın oluşmasına katkı sağlar. Günümüze gelene kadar yaşadığımız süreçte çevreye, doğaya gereken önemin yeterli ölçüde verilmemesine karşılık edebiyat ile doğa arasında bir ilişki kurulmaya çalışılarak bu eksikliğin giderilmesi amaçlanır. Bu açıdan ekoeleştirel çevre krizine yönelik tespitleri içeren, doğayı koruma bilinci aşılayan eserlerin bireyler üzerindeki etkisinden faydalanır. Bu çalışmada da edebî metin-çevre ilişkisi bağlamında öne çıkan Erol Toy'un *Doruktaki Öfke* romanı ekoeleştirel bir yaklaşımla değerlendirilmiştir. İlk baskısı 1977 yılında yapılan eserde bir orman köyünde yaşayan halkın yaşam alanları ve geçim kaynakları olan Çampınarı ormanı üzerinden çevre ve insan arasındaki ilişkilerin ekoeleştirel bir çözümlemesi yapılmıştır. Romanda çevre duyarlılığı, insanlarda ekolojik bilinç oluşturma süreci ve yıkımı, insan ilişkileri sonucu doğaya yansıyan olumsuz tutumlar tahlil ve tasnif yöntemleriyle çalışma içerisinde ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ekoeleştirel, Erol Toy, *Doruktaki Öfke*

READING EROL TOY'S NOVEL *DORUKTAKİ ÖFKE* FROM AN ECOCRITICAL APPROACH

Abstract: In the ecocritical approach, which emerged as a literary criticism movement in the early 1990s emphasizing the relationship between humans and the environment as a foundation for raising awareness through literary texts has gained prominence. Ecocriticism, fundamentally based on an environmental perspective, examines the relationship between humans and nature in literary texts. While examining the socio-cultural effects of the disrupted ecological order, the representation of all living and non-living entities in nature within literary texts is revealed through an ecological reading. One of the disciplines in which this approach can be best reflected is literature. Adopting an environmental perspective with an ecological approach in literary works forms the foundation of ecocriticism. The topics addressed through environmental criticism in texts contribute to the development of ecological awareness in the reader. Throughout the process leading up to the present, despite the insufficient attention given to the environment and nature, an effort has been made to establish a relationship between literature and nature to address this deficiency. In this context, ecocriticism benefits from works that identify environmental crises and instill a consciousness of nature conservation, influencing individuals. In this study, Erol Toy's novel *Doruktaki Öfke*, which

* Dr. Öğr. Üyesi, Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, ipekyildiz@cumhuriyet.edu.tr

ORCID: 0000-0002-7163-6634

stands out in the context of the relationship between literary texts and the environment is analyzed through an ecocritical approach. In the novel, first published in 1977, an ecocritical analysis of the relationship between the environment and humans is conducted through the Çampınarı Forest, which serves as both the living space and source of livelihood for the people of a forest village. In the novel, environmental awareness, the process of creating ecological awareness in individuals and the destruction, and the negative attitudes toward nature reflected through human relationships are examined in detail within the study using analysis and classification methods.

Keywords: Ecocriticism, Erol Toy, Doruktaki Öfke

Edebiyat ve çevre arasında bir ilişki kurarak edebiyat metinlerini bu doğrultuda incelemeye çalışan ekoeleştirin temelinde çevreci bir bakış yatmaktadır. İnsanlığın geçmişten günümüze kadar çevreye karşı olan tutumu ve yaklaşımları ihtiyaçları doğrultusunda değişiklikler göstermektedir. Edebî eserlerin içerisinde de insanların çevreye karşı yaklaşımı ve doğa kimi zaman açık kimi zaman da örtük bir biçimde işlenmektedir. “Ekoeleştiri, bozulan ekolojik dengelerin sosyal ve kültürel etkilerini sosyokültürel bağlamlarda incelemektedir. Canlıların ve cansız olarak tanımlanan inorganik maddelerin birbirleriyle ve çevreleriyle ilişkilerinin edebî metinlerde nasıl betimlendikleri, edebiyatın söz konusu ilişkiler ağına yaklaşımı, edebî ve kültürel anlatılarda dil kullanımı, ifade biçimleri ve yöntemleri, ekoeleştirin odaklandığı başlıca ilgi alanlarını oluşturmaktadır” (Oppermann, 2012, s. 9).

Ekoeleştiri kavramı 1978 yılında *Literature and Ecology [Edebiyat ve Ekoloji]* makalesinde William Rueckert’in öncülüğünde ortaya atılmıştır (Ergin-Dolcerocca, 2016, s. 299). Oppermann’ın belirttiğine göre Cheryll Glotfelty’nin Harold Fromm’la birlikte hazırladığı *The Ecocriticism Reader [Ekoeleştiri Derlemesi]* kitabı da bu konuyla ilgili ilk çalışmaları içermesi açısından oldukça önemlidir ve kitap içerisinde yer alan *Literary Studies in an Age of Environmental Crisis [Çevre Krizi Çağında Edebiyat Çalışmaları]* başlığını taşıyan giriş ekoeleştirin edebiyat eserlerine yönelmesini sağlamıştır (2012, s. 9-10). 1992 yılında ise The Association for the Study of Literature and Environment [Edebiyat ve Çevre Çalışmaları Derneği] isimli derneğin kurulmasıyla ekoeleştiri küresel boyutta tanınır ve işlenir. Edebiyat eserlerine çevreci bir bakışla yaklaşmayı önceleyen ekoeleştiri insan ve doğayı bir bütün olarak değerlendiren eko merkezli bir kuramdır (Oppermann, 2012, s. 14). Tüm canlıların yaşam haklarını savunan ekoeleştiri insanın doğaya olan katkısını ve zararını edebî metinler üzerinden de okuyarak çevre bilinci oluşturmaya katkı sağlamaktadır.

Ekoeleştirin gelişimi 1990’lı yıllardan itibaren üç evrede gerçekleşir. İlk evrede edebî metinlerde doğanın işleniş, doğayla ilgili yorumlar çevreci bir bakışla incelenir. Birinci dalga olarak nitelenen bu dönemde ekolojik bilinç oluşturmak hedeflenmiştir. Pek çok akım ve çalışmalardan etkilenen bu süreçte Arne Naess’in geliştirdiği “Derin ekoloji” akımı dikkat çekmektedir (Oppermann, 2012, s. 17-18-20). Derin ekoloji, çevre dostu bir anlayışla insanın kendi çıkarlarına hizmet etmek amacıyla doğanın tahribatına karşı çıkmaktadır. Doğadaki her canlının yaşam hakkını savunan derin ekolojide insanın kendisini doğadan üstün görmesi kabul edilemez. İnsanın doğadan üstün oluşunu kabul etmeyen ve doğayı bir sömürü aracı olarak algılamamaya odaklanan derin ekoloji insanlarda bu bilinci oluşturmak için edebiyat çalışmalarında da yer almalıdır. Bu çalışmalar aracılığıyla insanlar çevre bilinci kazanarak belirli bir farkındalığa ulaşacaklardır. “Naess’e göre, ekolojik benliği gelişmiş insan, yaşamını tüm önyargılardan ve ben-merkezcilikten arınmış bir kimlikle dengeli biçimde sürdüren insandır” (Oppermann, 2012, s. 21). Ekoeleştirin ikinci evresinde çevre anlayışına kültürel çevre anlayışı eklenerek geliştirilmiştir (Oppermann, 2012, s. 22). Kültürel ve toplumsal sorunlara neden olan farklı noktalar ekoeleştirin bu evresinde çevre yaklaşımına dâhil olur. Ekoeleştirin üçüncü evresi ise sömürgecilik dönemi sonrasını kapsamaktadır. “Kentsel ekolojileri ve kırsal doğayı küresel ölçekte nasıl ele alındığını araştıran üçüncü dalga ekoeleştiri ekolojik bir bakış açısıyla yerelden küresele olan geçişleri, bağlantıları, sınırları ve ağırları incelemektedir” (Yazgünoğlu, 2024, s. 346).

Gümüş'e göre insanlığın doğa ile geçirdiği aşamalardan ilki olan süreçte doğaya atfedilen kutsiyet öne çıkarken insanı doğa karşısında güçlendiren gelişmeler sonrasında bu durum yerini doğayla bütünleşmeye bırakır ve özellikle Aydınlanma çağından insanın doğaya hükmetme çabası hız kazanır. Sanayi Devriminden sonra insanın doğaya karşı üstün olduğu anlayışıyla yapılan her hamle aslında insanlığın kaybetmeye başladığı noktayı oluşturur (2024, s. 67). Günümüzde bu anlayışın neden olduğu çevre kirliliği, ozon tabakasının delinmesi, küresel ısınma, iklim değişikliği, kuraklık, yeşil alanların tahribatı, canlı türlerinin azalması gibi çevre sorunları ciddi boyutlara ulaşmaktadır. İnsanların günden güne çevre duyarlılığından uzaklaşarak doğayı kendi inisiyatifi doğrultusunda kullanma isteği ekolojik kaygıları doğurmaktadır. Doğa üzerinde kurulan ve dozu gittikçe şiddetlenen bu tahakküme ekoeleştirel edebî metinler aracılığıyla dikkati çekmek ister. Çevreye yönelik bu bilinçlendirmeyi edebiyat aracılığıyla sağlama gayesi güden ekoeleştirel metinler üzerinden insanlara farkındalık kazandırmaktadır.¹ Çünkü edebiyatın metinler aracılığıyla okuru bilinçlendiren, bilgilendiren yönünden faydalanmak gerekir. Doğada gün geçtikçe yaşanan tahribat, insanların bilinçsiz tüketimleri doğanın yok oluşunun yanında insanoğlunun da kendi yok oluşunu hazırlamaktadır. Bu süreçte insanlara farklı kanallardan çeşitli uyarılarla bilinç kazandırmak gerekliliği doğmaktadır. Bu noktada edebiyat da üzerine düşen görevi metinler aracılığıyla sağlar. Yazar-çevre, okur-çevre arasındaki ilişki bir bütün olarak düşünüldüğünde çevrenin edebî eser oluşturma sürecindeki önemi ve gerekliliği de ortaya çıkmaktadır. Tural edebiyat eserinde mekân kavramını tabii çevre ve düzenlenmiş çevre olmak üzere iki gruba ayırmaktadır ve bu her iki çevrede sosyokültürel yapının izlerinin görüldüğünü belirtir. Bu nedenle Tural'a göre her edebî eser yazarların doğal çevreye, düzenlenmiş mekâna ve eşyaya yaklaşımını da yansıtmaktadır (1993, s. 3). Özdağ ise bunun disiplinlerarası bir yazı geleneği olduğunu belirterek doğa yazarlarının insan ve doğa tarihine bir yakınlık duymasından dolayı konuşamayan doğanın sesi olduğu tespitinde bulunur (2017b, s. 15). Özellikle roman türünde de mekânın kurulumunda çevrenin işleniş, mekân üzerinden yapılan aktarımlar kurgunun bütünlüğünü tam olarak yansıtmayı açısından çok önemli olduğu kadar okura ekoeleştirel bir yaklaşımı da benimsetmeye olanak sağlar.

Roman türünde yaygın olmakla birlikte Türk edebiyatındaki metinler üzerinde ekoeleştirel incelemeler son dönemlerde artmıştır. Roman, şiir gibi farklı metin türlerine yönelik ekoeleştirel çözümlemelerin yapıldığı pek çok önemli makale çalışmaları mevcuttur. Ayrıca alandaki çalışmalara bakıldığında Erol Toy hakkında çok fazla incelemenin de bulunmadığı görülmektedir. Erol Toy'la ilgili iki yüksek lisans tezi yer almaktadır. Bunlardan ilki; Deniz İyison Uçar'ın 2002 yılında hazırladığı *Toplumcu Yazarlarımızdan Erol Toy'un Hayatı ve Eserleri* diğeri ise Gaye Küçükler'in 2005 yılında hazırladığı *Erol Toy'un Hayatı ve Eserleri Üzerine Bir İnceleme* başlıklı tezlerdir. Ali Algül'ün 2019 yılında yayınlanan *Erol Toy'un Doruktaki Öfke Romanında Toplumcu Gerçekçilik İzleri*, Hüseyin Cihad Karaali'nin 2024 yılında yayınlanan *Erol Toy'un Acı Para Romanında Yapı ve Tema* adlı makaleler de yazar ve eseri üzerine hazırlanmış önemli çalışmalardır. Bu çalışmada diğer çalışmalardan farklı olarak çevreyi önceleyen, insan-doğa arasındaki ilişkiyi ekoeleştirel bir tavırla işleyen Erol Toy'un kaleme aldığı Türk edebiyatı metinlerinden *Doruktaki Öfke* romanı ekoeleştirel bir yaklaşımla irdelenecektir.

¹Çevre ile ilgili yazılan her edebî metnin ekoeleştirel metin olup olmadığı noktasında da Lawrence Buell'in belirlediği kriterlere göre bir değerlendirme yapılmaktadır ve çevreci bir metinde şu özellikler aranmaktadır:

“1. İnsandışı çevre, sadece bir çerçeveleme aracı olarak değil, doğa tarihinin insanlık tarihini kapsadığını öneren bir mevcudiyet gösterir.

2. İnsanın çıkarı yegane meşru çıkar olarak görülmez.

3. İnsanlığın çevreye hesap verebilir olması etik yöneliminin parçasıdır.

4. Metinde çevrenin verili veya sabit kabul edilmeyip bir süreç olarak ele alındığına dair en azından bir ima vardır (Buell 1995ten aktaran Garrard, 2017, s. 85).

1. Yeşilin Büyülü Gücü Uğruna Verilen Mücadele: *Doruktaki Öfke*'de Ekoeleştirir

1936 yılında Manisa'nın Alaşehir ilçesinde dünyaya gelen Erol Toy öykü, inceleme ve makaleleriyle edebiyat dünyasında tanınmaya başlar (Necatigil, 2000, s. 372; Yalçın, 2003:2/s.1000-1001). Roman, tiyatro, hatıra, araştırma, deneme gibi farklı türlerde eser veren Erol Toy toplumcu gerçekçi bir bakışla edebî hayatını sürdürür. Halkı uyandıran, bilinçlendiren bir aydın rolünü üstlenerek yazma gereği duyar ve bu nedenle biçim ve teknik özelliklerden ziyade sosyal sorunları ideolojik bir yaklaşımla eserlerinde ele alır (Balık, 2019).

Erol Toy'un *Doruktaki Öfke* romanının ilk basımı 1977 yılına aittir.² Yazarın dokuzuncu eseri olan *Doruktaki Öfke* genel olarak geçimini ormancılıkla sağlayan bir orman köyündeki insanların yaşam mücadelelerini ve dönemin idari baskısı karşısında yaşadıkları sıkıntıları anlatır. Çevreye karşı oldukça duyarlı olan orman köylülerinin yaşam haklarını son haddine kadar zorlayan bir düzen karşısındaki başkaldırısı romanın temel odağını oluşturur. Erol Toy, toplumcu gerçekçi bir bakışla dönemin siyasi, idari yaptırımları altında ezilen, çile çeken, hakları gasp edilen ve söz hakkı tanınmayan halkın çaresizliğini ve sıkıntılarını anlatırken çevre, çevre duyarlılığı, orman halkının ekosisteme verdiği kıymet, doğa tahribatından kaçınmaya çalışan bir anlayış belirgin bir şekilde romana hâkim olur. Romanın sonlarına doğru insanın hayatta kalma mücadelesi ve zulüm karşısındaki çaresizliğiyle değişen çevre algısı da çarpıcı bir yaklaşımla işlenir.

Doruktaki Öfke romanının ilk baskısındaki kapak sayfasını oluşturan görsel okuru çevreye, doğaya karşı ilgi uyandıracak bir resimlemeyle karşılamaktadır. Elllerinde baltalarla bir orman köyünden başları öne eğik bir şekilde yürüyen insanların hüznü hikâyesine “yeşil, doğa, ağaç” görseli ile vurgu yapılmaktadır. Eserin 1981 yılındaki baskısında ise kitap kapağındaki görsel romanın içeriğiyle uyumlu bir şekilde güncellenmiştir. Kesik bir ağaç üzerine saplanan baltanın av tüfeğinin ucuyla bütünleştirilerek resmedilmesi eser içerisindeki mesajları yansıtır niteliktedir.

1.1. Çevre Duyarlılığı

Doruktaki Öfke'de ana mekân eserin ilk sayfalarında doğal güzelliğiyle betimlenen bir orman köyü olan Çampınarı'dır. Yöre halkı geçimini odunculuk yaparak ormandan kazanmaktadır. Çampınarı fiziksel avantajlarının yanında manevi yönden de öne çıkartılmaya çalışılan suyun hayat verdiği bir alandır. Bir pınar olan Çampınarı'nın romanın ilk sayfalarında huzur mekânı olarak hissettirdiği rahatlık sıklıkla dile getirilirken suyunun berraklığı, temizliği ile de coğrafi bir öge olmanın ötesindeki değeri vurgulanır. Roman kahramanının babasıyla ilk defa ormana giderek yetişkinliğin bir göstergesi olan odun kesme ritüelini gerçekleştirmesinden önce Çampınarı romanda kendisinden bu yiğitliğin beklendiği Mıstan karakterinin rahatlatma mekânı olarak öne çıkarılır. Romanda geçimini ormancılıkla sağlayan bir ailenin en yaşlı üyesi olan ninenin, torununun balta tutup ormana gidecek çağa gelmesinden duyduğu mutluluğun ve gururun anlatıldığı ilk kısımlarda ağaca, doğaya ve ekosisteme duyulan sevgiyi ve gösterilen özeni aktarışı şöyle sunulur:

“Hiç yaş dal kesilmeyecek! Hiç acı vermeyecek ağaçlara! Bir bir seçecek. Yalnız budamaları alacak genç ağaçtan. Ve ancak benim gibi, kurumuş ağaçların üstüne varacak. Sen gözeticisin Tanrım. Her şeyi gören bilensin. Eğer, yiğit torunum Mıstan, bir günden bir güne bu dediğimin dışına çıkar, orman yasasına aykırı gelirse, gayri hüküm senindir. En bir yüce ağacın, en bir yüksek yerinden töperleyiver. Eğer, bir genç ağaçtan ah alırsa, baltasının üstüne yıkıver bir yerlerde.” (Toy, 1977, s. 8-9). Bu sözlerle romanda ağacın, doğanın canlı bir varlık olduğuna dikkat çekilirken insanların ekolojik bir bakışla çevreye yaklaşımlarında beklenen tutuma da örnek verilir. Çevreci bir görüşle değerlendirildiğinde ninenin düşünceleri

² Çalışmada Erol Toy'un *Doruktaki Öfke* romanının ilk baskısı üzerinden inceleme yapılacaktır. Toy, E. (1977). *Doruktaki Öfke*. İstanbul: Tekin Yayınevi.

aracılığıyla doğaya atfedilen kutsiyet ve ekosistemi oluşturan her bir parçaya verilen kıymet eserde açıkça görülmektedir.

Doruktaki Öfke'de derin ekolojik açıdan bir okuma yapmak romanın ilk sayfalarında mümkündür. Romanda çevreye karşı gösterilen hassasiyetin bir sonucu olarak doğaya, ekosisteme duyarlı olan, zarar vermeyen tutumun insanlara kazanç olarak geri dönmesine de değinilmektedir. İnsanın ve çevrenin birbiriyle etkileşim içerisinde olduğu düşüncesinden hareketle insanın doğaya karşı sergilediği korumacı tavır sayesinde bu tutumun onlara bolluk, bereket, sağlık açısından fayda olarak geri döndüğü fikri aşılanır. Bu düşünce romanda ninenin torunundan ağaçlara karşı göstermesini beklediği özeni anlattığı satırlarda belirirken bu beklentinin tersi olması durumunda hem Mıstan'a hem de insanlara fayda sağlamamasının doğal bir sonuç olduğu da hissettirilir:

“-Yok eğer, yüz yılların yasına uyar, dedesinden, babasından gördüğünü işlerse rızkını artır Tanrım. Kar göçüklerini, ölü ağaçları, budama dallarını daha baltasını kaldırır kaldırmaz önüne düşür. Bedenine peklik, koluna çeviklik ver. Hayvanlarını güçlü, malını pahalı kıl. Bereketini artır her bir şeyinin. Kısmetini Çampınarı suyu gibi bol, berrak ve de ölümsüz kıl...” (Toy, 1977, s. 9).

Sanayileşmeden sonra insanın gücünün teknolojiyle farklı bir boyuta taşınması bu gücün çevreye karşı olumsuz açılardan kullanılmasına da neden olmuştur. İnsanın çevre üzerinde kişisel hırslarını tatmin etmek adına uyguladığı değişim ve dönüşüm zaman içerisinde çok vahim boyutlara ulaşmıştır. Bireyin ait olduğu bir mekânı sosyokültürel ve ekonomik değişimler sonrasında kendi beklentisine göre dönüştürmeye çalışması insanın doğaya olan duyarlılığını azaltmıştır. İnsan ve çevre arasındaki bu etki tepkinin edebî ortama yansımalarının güzel bir örneği olan *Doruktaki Öfke*'de ninenin gençlik yıllarında insanların çevreye olan tutumunun ne kadar değerli olduğu özellikle belirtilerek okurun şimdi ve geçmiş arasında bir sorgulama yapmasına da imkân sağlanır. Bu açıdan çevreci bir bakışın kurgusal metinle olan ilişkisinin önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır.

“-O günler başkaydı kızım. Bet bereket vardı her şeyde. Ormanda ağaç çoktu. İnsanlarda insaf. Damlarda erzak çoktu. Emlerde masraf. Her bir fırsatta şölen, her şölende bir tören yapıldı. Şimdi dönemler değişti güzel gelinim. İnsanlar da...” (Toy, 1977, s. 11). Çevre ve insan arasındaki ilişkinin günden güne bozulması; insanların beklentisi ve doğanın buna tepkisi ekolojik bilince sahip ninenin sözlerinde insanın doğaya olan müdahalesinin sonuçları olarak sezdirilir.

Romanda nine, ben merkezci bir tavırdan uzak bir tutumla doğanın kıymetini bilen, ekolojik bilinci yüksek bir kişiyi temsil etmektedir. Ninenin, torunu Mıstan'ın ağaçlara, tabiata karşı hassas bir kişi olması için ettiği dua modernleşen dünyada çevre duyarlılığını yitiren zihniyete yönelik gösterilmesi gereken bir tepki gibidir. Ninenin, doğanın tahribatından duyduğu endişeyle geleceğe dair taşıdığı kaygıya umut olarak romanda gelininin ilettiği temenniler yazarın günümüzde çevre bilincini taşımayan bireylere yönelik beklentisine de işaret etmektedir.

Romanın ilerleyen kısımlarında Mıstan'ın, kendi yaptığı kömür ocağı için ormandan bulduğu çalı çırpıyı yakıp kömürleri kentlilere satarak düğün masraflarını karşılamaya çalışmasından bahsedilir. Çokça kömüre sahip olan Mıstan'ın bunu kente nasıl taşıyacağı merak edilirken buna dair bir planı olduğu anlaşılır ve bu kısımda ekoeleştirel bir yaklaşımla Mıstan'ın doğaya olan duyarlılığı okura tekrar aktarılır. Mıstan bir bildiği olduğu için büyük bir ocak yaktığını anlatırken Eşe'ye verdiği cevapla doğanın bireyin ihtiyacına yönelik kullanıldığının altını çizer. Burada bilinçli bir insanın tavrı da sezdirilir:

“-Elbet senin bir bildiğin vardır değil mi efem?

-Vardır ya. Olmasa kastım mı var ormanın ağacına. Neden kesip yakayım.” (Toy, 1977, s. 139).

Eserde orman sadece kurgunun ilerletildiği, olayların geçtiği bir mekân unsuru değildir. Bunun da ötesinde özellikle roman kahramanlarından Mıstan'ın iç dünyasının, psikolojisinin ve orman halkının da duygularının yansıtılacağı şekilde betimlenir. “Orman gibi yanarız, dağ gibi orman gibi yaman olur, güçlü ve yüce” gibi sık sık yer alan söylemler kahramanların mekânla ruhsal bir bağ içerisinde sunulduğunu göstermektedir. Özdağ'a göre doğa yazarı “bakir kalmış topraklara duyulan tutkuyu” (2017b, s.15) işler. Erol Toy da *Doruktaki Öfke*'de ormana ve ağaçlara beslenen sevgiyi ve bağlılığı tutku boyutunda kahramanların düşünceleriyle aktarır.

Romanda devletin orman arazisini özelleştirerek koruma altına almasındaki amaçlarından biri olarak ülkenin çölleşme tehlikesiyle karşı karşıya kalması gösterilir. Devlet memurlarının köylü halkı ormanlık alandan uzaklaştırmak için ikna etmeye çalışmasına derin ekolojik bakışla bir yorum yapılabilir. Fazla ağaç kesmenin tarihteki diğer örneklerde olduğu gibi ülkeyi çöle dönüştüreceği fikrine inandırmaya çalışan idareciler yaptırımlarını ekolojik kriz kılıfına bürüyerek halka göz dağı verirler. Her iki grubun çevre hassasiyeti üzerinden yaptıkları münakaşalarla çevre bilincini uyandıran uyarılar ve söylemler romanda sıkça yer almaktadır.

1.2. Gücün Sembolü: Balta

Doruktaki Öfke'yi ekoeleştirel bir yaklaşımla okurken “balta” dikkati çeken bir sembol olarak öne çıkmaktadır. Eserin başlarında balta babadan oğula geçen bir gücün, ustalığın sembolü olarak sunulur. Babanın oğlunu ormana ilk götürdüğünde dededen kalma baltayı ona teslim etmesi ve oğlunun usta bir ormancı olma beklentisi balta sembolüyle ilişkilendirilerek anlatılır. Dedesinin dedesi, belki de onun dedesinden kalma ata mirası olan balta Mıstan'ın yetişkinliğe geçişini ispatlamaya yarayan bir araç olmanın yanında insanın yaşananlar karşısında çevreye olan duyarlılığındaki değişimi yansıttığı bir güç aracıdır. Eserin girişinde ağacın damarına indirmeyecek, yaş ağacı kesmeyecek şekilde baltayı kullanma ehliyeti verilirken olay örgüsünün sonlarına doğru, balta yasaklara, otoriteye başkaldırının sembolüne dönüşmektedir. Romanda kahramanların çevre hassasiyeti güderek anlam yükledikleri ve işlevini o doğrultuda kullandıkları balta ezen-ezilen çatışması içerisinde gücün karşısında güçsüzün kullandığı bir silaha dönüşür.

1.3. Mesken-İnsan ilişkisi

İnsan sosyal bir varlık olduğu için bulunduğu mekândan ve mekânı anlamlandıran insanlardan ayrı düşünülemez. Birlikte anlaşılan bu varoluş bireyin yaşadığı mekânı şekillendirme çabasını pekiştirmektedir. Bu geniş mekânı düzenleyen insan bir sığınma ya da bir kaçış mekânı olan kendi meskeni için de aynı çabaya girer. Özel alanların ihlali ihtimalinde bile tedirginliğe düşen bireyin ister biricik mekânı (meskeni) olsun ister özel alanını inşa ettiği çevre olsun korunaklı ve güvenli olmalıdır. Bu sınırları rahatsız eden durumlara karşı tıpkı Mıstan gibi insanın gücünün yettiği kadar koruması için savaşması gereklidir. *Doruktaki Öfke*'de öfkenin temel sebebi doğayla bütünleşen mesken ve civarının orada yaşayanların kontrolünden çıkmasıdır. Romanda insanların yaşam alanlarına yapılan müdahale aslında ekolojik dengeyi bozmaya sebep olan bir adıma dönüşür. Bachelard'a göre kentlerde çevre düzeninin bozulmasıyla imar edilen evler köksüzdür. Bu yapıların sadece dış yükseklikleri dikkat çeker ve katlara sıkıştırılmış odaların basit bir yataylıktan başka bir anlamı yoktur (2018, s. 58). Ayrıca Bachelard kentlerdeki evlerin kozmiklikten uzaklaştığını belirterek “evler, bu kentlerde artık doğanın içinde değildir. Konutla mekân arasındaki ilişkiler yapaylaşmıştır. Her şeyin makine olduğu bu yerlerden içsel yaşam kaçıp gider” tespitinde bulunmaktadır (2018, s. 58-59).

Romanın başlarında ormana giden baba oğul arasındaki bir diyalogda kentleşmenin doğa üzerindeki olumsuz etkileri ev örneğiyle verilir. Baba odundan da kömürden de daha iyi para kazandırmaya yarayacak olan kerestenin ustalık ve ince iş gerektiren emek sonucunda ortaya çıkacağını oğluna öğütler. Çevre duyarlılığının bu kısımlarda sığ bir yaklaşıma

dönüştüğü görülmektedir. Doğa bu aşamada bir kazanç aracına evrilir. Mıstan'ın işin sonunda çok para kazanabileceğini öğrenince heveslenmesine karşılık baba, dağın etrafındaki düzenin bozulmamasına özellikle dikkat çeker ve dağ yöresinin tahrip olmasına karşı çıkar.

1.4. Kentleşmenin Yarattığı Tahribat ve Kapitalizmin Griye Çalan Rengi

Doruktaki Öfke romanında ekoeleştiri kaynaklı gelişen görüşlerden biri olan sığ yaklaşım kentleşmenin getirdiği sıkıntıların öne çıkarıldığı yerlerde dikkat çekmektedir. İnsanın mutluluğunu ve rahatını doğaya karşı önceleyen, bireyi merkeze alan bu yaklaşım *Doruktaki Öfke*'de kent insanının kamusal alanları özel mülkiyete dönüştürme çabası üzerinden okunabilir. Hasan Hüseyin, Cumali Dayı ve Mıstan, kente yaptıkları ziyaret esnasında doğanın, yeşil alanların tahribatına karşı insanların duyarsız kalmalarına şahit olur. Kentlerdeki bağ/bahçe ortamlarının kişilerin özel alanları oldukları ve bu alanların ihlal edilmesi hâlinde insanların savunmaya girdikleri anlatılır. Mıstan, tellerle sınırları belirlenmiş, aralarına setler çekilmiş bağların yanından geçerken asma yapraklarının arasında parlayan üzüm salkımlarını ilk defa görür. Bağın birine aceleyle izinsiz girip üzüm salkımlarını koparıırken Cumali dayısının uyarısıyla irkilir. Aslında Mıstan kentlerdeki yeşil alanları kendi yöresindeki ormanlık araziyle bir tutarak özgürce davranmaktadır. Oysaki kentlerdeki doğal alanlar Mıstan'ın ifadesiyle “sahipli”dir ve o mekânlara izinsiz girilemez. Eserde Mıstan'ın “demek kentlinin buraları” (Toy, 1977, s. 28) söylemiyle bireyin doğayı kendi isteği doğrultusunda kullandığının altı bir kez daha çizilmektedir. Orman, romanda kapitalist düzenin istekleri doğrultusunda adeta bir metaya dönüşür. Orman köylüye aittir ve geçimini ormandan sağlayan köylü burayı kazanç kapısı olarak görmenin ötesinde çevreye, ağaca oldukça duyarlıdır. Hatta kendi aralarında bir orman yasası oluşturacak kadar bilinçli bir yaklaşım da sergilerler. Ormana dair en önemli ilk kural yaş ağaçları kesmemektir. Kuru, yaşlı, devrilen dallar ve ağaçlar kesilebilirken fazla ağaç kesmek de yasaklar içerisinde yer alır. Halkın ortak malı gibi görülen alanların kapitalist düzen için özelleştirilmesi ekolojik bir krize sebebiyet verirken olumsuz farklı durumları da ortaya çıkarır. Şehire giden Mıstan'la babası arasında geçen diyalog da bütün hayatı ormana adanmış köylünün ormana ve özel mülkiyete bakışını şu şekilde yansıtır:

“-Orman ne iyi değil mi baba. Kimsenin değil. Tümümüzün. Ordan ahlat kopardın, ağaç indirdin diye kimse kimseyi dövmez.

-Burası kent. Burda toprakların her bir karışının sahibi vardır. Bizim oralar gibi değil Mıstanım. Sen sen ol, bir daha elin malına el uzatma. Haramdır. Onlar görmese, bilmeseyse bile çok bir haramdır. Günaha girersin.” (Toy, 1977, s. 28).

Hasan Hüseyin, Cumali Dayı ve Mıstan, bir sabah kente doğru yola çıkarlar. Hayatında ilk defa bulunduğu yerden dışarıya çıkan Mıstan kentin gri yapısını ve doğal çevredeki çıplaklığı görünce çok şaşırır. Şehir hayatının daha iyi bir yaşam merkezi ya da konfor alanı hâline getirilmesi için yapılan doğa tahribatına dikkat çekilen bu kısımlarda ekoeleştirel bir söylem görülmektedir:

“Mıstan, ağaçlar arasında hiç yitmez. Hiç yitirmez yönünü. Eliyle komuş gibi bulur her bir şeyi. Ama burada... Buraları başka. Yaban. Babasının, bir yaş dal kesince neden birden öfkeli olduğunu ta iliklerinde duydu. Kişi bu korkunç çıplaklığı görünce, ürküyordu. Bir gün kendi yörelerinin de böyle olabileceğini düşünmek bile istemedi.” (Toy, 1977, s. 25).

Bookchin insanın doğayı kendi menfaatleri için sömürmesinin nedenini insanın insan üzerinde kurduğu baskıya bağlar. Bir nesne konumunda görünmeye başlayan insanın toplumsal baskı sonucu ortaya çıkan sınıf farklarını ve devletin otoritesi karşısında yaşadığı çatışmayı doğayla olan ilişkisine aktardığını belirtir (1996, s. 45). Romanda da buna benzer bir durum gerçekleşir. Ormanın Çampınarı köylüsünün, vatandaşın malı iken devletin mülkiyetine geçirilmek istenmesiyle kara günler başlar. Bir gün devlet Çampınarı halkının elinden ormanı fazla ağaç kesilmesi bahanesiyle almaya çalışır ve köylüyle ciddi bir mücadeleye girer. Orman sayesinde hayatta kalan köylülerin ellerinden bütün haklar alınarak devlet tarafından ormana

girişleri yasaklanır ve köy halkı çaresizliğe mahkûm edilirler. Bu baskı Çampınarlıların doğaya bakışını çok farklı bir noktaya taşır. Günden güne ellerindeki birikimleri de biten köylü halk Mıstan önderliğinde kaçakçılık işine girerek sermayedarların usulsüz engeline karşılık yaşam mücadelesine devam ederler. Geçim kaynakları gasp edilen açlığa, sefilliğe terk edilen halkın kolcularla, devletin amirleriyle yaşadıkları ağır çekişmeler sonucunda geldiği nokta çok vahim olur. Yazar, kapitalist düzenin yol açtığı adaletsizliğin sadece insanların canına, hayatına mâl olmadığını çevrenin de bu durumdan oldukça zarar gördüğünü romanın sonunda vurgular. Toplumcu gerçekçi bir ideolojiyle ezen-ezilen çatışmasını işleyen Erol Toy çevreye oldukça duyarlı olan bir halkın bu çatışma sonundaki acı dönüşümünü birey psikolojisi üzerinden aktarmaktadır. Açlıkla boğuşan, hayatta kalmak için tüm imkanlardan mahrum bırakılan orman köylüleri sermayedarlara boyun eğmemek için son çare olarak ellerine aldıkları baltalarla ormana gidip bilinçsizce bir kıyıma sebep olurlar.

Garrard “ekoeleştirici en geniş tanımıyla, insanla insandışı arasındaki ilişkinin insanlığın kültürel tarihi boyunca incelenmesi ve bizzat ‘insan’ kavramının eleştirel bir incelemesidir.” der (2017, s. 17). Romanda insanın insanla yani Çampınarı köylülerinin devletin amirleriyle geçirdikleri mücadeleler sonrasındaki tutumlarının ekolojik bir krize dönüşmesinde insan kavramı sorgulattır. Çevre hassasiyeti taşıyan, ormanı ve doğayı topyekûn bir koruma altına alan topluluğun adaletsiz yaptırımlar sonucu açlıkla sınanması bireyin temel ihtiyaçlarının her şeyden önce geldiğini göstermektedir. Çampınarı halkı devletin orman arazisine el koyduktan sonraki girişimlerine karşı bir tepki olsa da romanın sonlarına doğru bunu doğaya yansıtmalarından pişmanlık duyarlar. Sefaletle mücadele ettikleri bir dönemde devletin kendilerini görmezden gelmesine dayanamayarak ormandaki ağaçları hiç düşünmeden kestikleri günleri pişmanlıkla hatırlarlar. Siyasi parti kurmak isteyen bir grubun, köy halkına sizi düşünmeyen devletin malını siz de düşünmeyin diyerek bireysel çıkarları ön planda tutan zihniyetine köy halkı farklı bir yanıt verir:

“Bir gün bir ateş atıveririm. Yanar kül olur orman. Görsün bakalım devlet. Ormanı korumak mümkün müymüş.

-Yok bey. Bunu yapamayız biz. Bir keresinde, otuz ağaca yakın indirivermiştik de, yıllar boyu yanmıştık. Hâlâ varamayız oraya. İçimize bir ürküntü saplanır. Bunu biz mi yaptık diye, adım atamayız.

-Nedenmiş? Bırakın bu kuru sevgiyi. Sizi düşünmeyen devletin malı, düşünülmez.

-Belki haklısın. Ama, ondan değil. Kendimizden bir parça bellemişiz biz ağaçları. Biraz da onlar gibi saymışız. O yüzden üzüntümüz. Devletle, yasakla pek ilişkisi yok aklımın erdiğince.” (Toy, 1977, s. 261-262).

Devletin orman yasası gerekçesiyle köylünün geçimini, hayatta kalma mücadelesini göz ardı etmesinin sonucunda Mıstan’ın yaşadığı dönüşüm devlete ve yasalara karşı başkaldırmak olur ve genç adam baltasını aldığı gibi ormana koşar. Mıstan’ın ardından onu yalnız bırakmayan köylüler de gelir. Açlıktan ve sefaletten gözü dönen köylüler önceden genç, yaş ağaçlara dokunmazken devlet karşısında yok sayılmanın hırsıyla artık önemsedikleri ormanı, doğayı gelişigüzel kullanmaya başlarlar ve bu acı kıyım romanda şu şekilde betimlenir:

“Baltasını kapan koşuyordu ormana. Daha Çampınar’ını geçer geçmez saldırmıştı Mıstan. Artık ne kurusuna bakıyordu ağacın ne yaşına. Hırs, bir nöbet gibi sarmıştı hepsini. İndirdikleri her ağaçtan, açıklarının öcünü alır gibi kıvanç duyuyorlardı. Şimdiye değin gençlerin başında, bir yaş dal kesilecek diye kolculuk eden Cumali Dayı, gücünün yettiğince indiriyordu en sevdiği Köknara baltayı. Koca ağaçlar direnmiyordu baltaların çelik uçlarına. Önce, gövdelerinin topraktan yarım metre kadar yukarıları inceltiliyor, sonra usta vuruşlar, istedikleri yöne indiriyordu ağaçları.” (Toy, 1977, s. 165-166).

Geçimini ormancılıkla sağlayan köylülerin yaşam şartlarını düşünmeden yapılan uygulamalar Çampınarı köylülerinin intikamlarını çevreye aktarmasına neden olur. Halkın

Mıstan önderliğinde devletten almak istedikleri intikamı doğadan almalarının kötü sonucu romanda detaylı bir şekilde anlatılmaktadır:

“Mıstan, önderliğin sorumluluğunu bütünüyle yüklendiğini sandı. Omuzları göçtü. Kamburlaştı. Yüzü kırıştı. Çampınarının hemen arkasında en azından üç evleklik yerde kalın ağaç kökleri acılı acılı bakıyordu yüzlerine. Balta izlerinde, kendini korumak isteyen bir acıyla, reçineler belirmişti. Zavallı çamlar. İnsanoğlunun acısından sarı sarı ağlıyordu sanki. Dayanamadı Cumali Dayı. Kıyamadı Hüseyin. Gözlerini çevirdi tüm köy ağaçlardan. Olan olmuştu. İnsanlarla, ağaçların önemini tartışacak değillerdi. ‘Hun oldu içime’ dedi Cumali Dayı. Fısıltılı bir sesle. ‘Şuramdan bir şey koptu sanki...’ diye göğsünü gösterdi.” (Toy, 1977, s. 166-167).

Köylülerin gün sonunda tam otuz ağacı kesip ziyan etmesiyle tabiat üzerinden ortaya çıkarılan durum bastırılmışlığın, ihmal edilmişliğin, yok sayılmanın çılgılığı gibidir. Sesini devlete duyuramayan köylü halkın isyanı bir zamanlar gözünden sakındıkları ormanda acı bir biçimde yankılanır. Romanda bu korkunç öfkenin temelinde yıllar boyu süren yalvarışların duyulmaması, hapis tehdidiyle geri çevrilişin yatması olduğu anlatılır. (Toy, 1977, s. 166). Eser içerisinde yer alan “Eğer o ağaçları kezmezse, ağaçlar gibi devrilip düşecekti açlıktan.” (Toy, 1977, s.182). söylemiyle adaletsiz uygulamalar karşısında Mıstan gibi çevreci bir bireyin yaşadığı hazin durum vurgulanır.

Sonuç

Edebî eserlerin insanların duygu dünyalarını çok kısa sürede etkilediği göz önüne alınırsa ekoeleştirel bir bakışla kaleme alınan metinler çevre bilinci açısından oldukça etkili olacaktır. Özellikle sanayileşmeden sonra bireylerin çevreye bakışlarının değişmesinden ve kaybettikleri duyarlılık sonucu ortaya çıkan çevre sorunlarının gün geçtikçe kötüleşmesinden dolayı ekoeleştiri, metinler üzerinden bir mesaj vermek ister.

Çevreci eleştirmenlerin yöneldikleri konuları beş başlık altında toplayan Barry, çevreci metinlerde bulunan yöntemleri sıralayarak doğanın ciddi bir şekilde metinler içerisinde yer aldığını söyler. Bu kıstaslara göre değerlendirildiğinde *Doruktaki Öfke* romanı çevre perspektifi içeren bir bakışla ele alınmıştır.³ Romanın yeşil alanların korunmasına, ormanların ekolojik açıdan önemine, insanların doğa tahribatına karşı çıkmasına yönelik mesajlar temel alınarak bu bakışı yansıtacak ekoeleştirel kavramların ve çevreci görüşün yerleşmesine yönelik bir eser olduğu söylenebilir. Romanın başından sonuna kadar doğa merkezli insan-çevre ilişkisi ekoeleştirel bir okumayla ortaya çıkmaktadır. Yazarın eser üzerinden değindiği önemli başka bir nokta ise kolektif bilincin oluşmasıdır. Çampınarı halkının orman arazisine, ağaçlara yönelik duyarlı bakışı bu ortak bilinci yansıtmaktadır. Yazarın toplumcu gerçekçi söylemi de bu ortaklığı farklı boyutlara taşımaktadır. Erol Toy'un estetik kaygılardan ziyade toplumsal krizlere değinme çabası içerisinde yazdığı bu romanı da çevreci bir görüşle ekolojik sorunları gün yüzüne çıkarma noktasında önemli bir eserdir. Romanda Çampınarı ve arazisi, ormanlık alan sadece mekân unsuru olarak kullanımdan öte sosyokültürel bağlamda insan ilişkileriyle bütünleştirilerek işlenir. Okurda ekolojik bilinci oluşturmaya yönelik söylemler romanın bütününde ön plana çıkarken insan ve doğa arasında yaşanan sıkıntıların sebepleri de ideolojik bir bakış altında sunulmaktadır.

Romanın genelinde hâkim olan çevre duyarlılığı eserin izleklerinden olan ezen-ezilen çatışması içerisinde sarsıntıya uğrasa da yazar çevreyi önceleyen bakışını sonlara doğru belirgin bir şekilde işlemektedir. Çevre tahribatını ortaya çıkaran sorunlar içerisinde bireylerin çıkar çatışmaları zemini oluştururken ekolojik bilinçsizlik özellikle kentleşmedeki sıkıntılar üzerinden gösterilmektedir. Ayrıca eserde kurumların, insanların çıkar kaygılarının da nasıl bir boyuta taşındığı ortaya çıkar. Derin ve sığ ekolojik yönelimlerin örneklerinin de görüldüğü

³ Çevreci eleştirmen Peter Barry'nin çevreci eleştirmenlerin yöntemleriyle ilgili açıklamasına yönelik ayrıntılı bilgi için bkz: Özdağ, U. (2017a). *Çevreci eleştiriye giriş -doğa, kültür, edebiyat-*. Ürün Yayınları. 34-35.

Doruktaki Öfke romanı insanın doğaya olan yaklaşımlarının sosyal ve siyasal baskılardan kaynaklanan dönüşümünü işleyerek ekolojik bilince katkı sağlayan bir eser olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kaynakça

- Algül, A. (2019). Erol Toy'un doruktaki öfke romanında toplumcu gerçekçilik izleri. *Edebiyat Araştırmaları* (Ed. A. Oktay). İksad Yayınevi.
- Bachelard, G. (2018). *Mekânın poetikası* (Çev. A. Tümertekin). İthaki Yayınları.
- Balık, M. (2019). Erol Toy. *Türk edebiyatı isimler sözlüğü*. <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/toy-erol> (Erişim Tarihi: 18.02.2025)
- Bookchin, M. (1996). *Ekolojik bir topluma doğru*. (Çev. A. Yılmaz). Ayrıntı Yayınları.
- Ergin, M., Dolcerocca, Ö. N. (2016). Edebiyata ekoeleştirel yaklaşımlar: ekoşir ve Elif Sofya. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (36), 297-314.
- Garrard, G. (2017). *Ekoeleştiri: ekoloji ve çevre üzerine kültürel tartışmalar*. (Çev. E. Genç). Kolektif Kitap.
- Gümüş, Ş. (2024). Türk dünyası efsanelerine ekoeleştirel bir bakış. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 17, 65-80.
- Karaali, H. C. (2024). Erol Toy'un acı para romanında yapı ve tema. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi*, 27, 1, 45-60.
- Küçükler, G. (2005). Erol Toy'un hayatı ve eserleri üzerine bir inceleme [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Ege Üniversitesi.
- Necatigil, B. (2000). Erol Toy. *Edebiyatımızda isimler sözlüğü*. Varlık Yayınları. 372.
- Oppermann, S. (2012). Ekoeleştiri: Çevre ve edebiyat çalışmalarının dünü bugünü. *Ekoeleştiri: Çevre ve edebiyat* (Ed. S. Oppermann). Phoenix Yayınevi.
- Özdağ, U. (2017a). *Çevreci eleştiriye giriş -doğa, kültür, edebiyat*. Ürün Yayınları.
- Özdağ, U. (2017b). *Edebiyat ve toprak etiği- Amerikan Doğa Yazınında Leopold'cu Düşünce*. Ürün Yayınları.
- Toy, E. (1977). *Doruktaki öfke*. Tekin Yayınevi.
- Tural, S. (1993). Edebiyat eseri ile çevre arasındaki bağlar. *Türk Edebiyatında Tabiat*. (Haz. Ş. Elçin). Atatürk Kültür Merkezi Yayınları. 3-6.
- Uçar, D.İ. (2002). *Toplumcu yazarlarımızdan Erol Toy'un hayatı ve eserleri* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Yalçın, M. (Ed.) (2003). *Tanzimat'tan bugüne edebiyatçılar ansiklopedisi, C. II*. Yapı Kredi Yayınları. 1000-1001.
- Yazgünoğlu, K. C. (2024). Ekoeleştiri nedir? Ekolojinin aynasından edebiyat eleştirisine bakmak. *Söylem Filoloji Dergisi* (Edebiyat Kuramları ve Eleştiri Özel Sayısı), 334-355.

Extended Summary

Ecocriticism, fundamentally based on an environmental perspective, examines the relationship between humans and nature in literary texts. While examining the socio-cultural effects of the disrupted ecological order, the representation of all living and non-living entities in nature within literary texts is revealed through an ecological reading. In the 1970s, the prioritization of environmental issues in the West became a significant step in raising environmental awareness. In the early 1990s, the emergence of environmental literary criticism enabled the recognition of the ecocritical approach through literary texts. The term "ecocriticism", coined from the combination of the words "ecology" and "criticism", first appears in 1978 in William Rueckert's essay *Literature and Ecology*. After the 1990s, the ecocritical approach developed in three phases, drawing on various perspectives such as "deep ecology", "feminist ecology", and "ecopsychology".

The ecocritical approach, which focuses on analyzing how literary works cultivate ecological awareness in individuals, has set criteria for texts written with environmental consciousness. Works that align with these criteria established for environmental literature are recognized as texts produced within the scope of ecocritical discourse. When examining the different periods and stages of human history, it is evident that the relationship between humans and nature has emerged in diverse ways. Particularly following the Industrial Revolution, the rise of machine-powered production prompted individuals to engage in various types of occupations. In this period,

several factors, including the growth of urban populations, the pressure to increase agricultural output, and the environmental pollution resulting from industrialization, have caused individuals to deprioritize emphasis on environmental sensitivity.

In the modern world, problems such as desertification, air pollution, climate change, and the loss of species, caused by human environmental destruction, have reached a level where they now jeopardize human existence. As a result, initiatives aimed at raising ecological awareness are frequently brought to the forefront. Literary texts, one of the ways that can be utilized to instill environmental sensitivity in individuals, provide a concise and effective means of achieving the impact that ecocriticism aims to create in people.

In this study, Erol Toy's *Doruktaki Öfke*, selected from Turkish literary texts, is analyzed through a reading based on an ecocritical approach. In the novel, examined from an environmental perspective, the transformation occurring in the Çampınarı land and forest, depicted for their unparalleled beauty, is conveyed with a striking narrative, highlighting the impact of human relationships on the landscape. Erol Toy, a writer with a socialist realist approach, advocates for the representation of social and political issues through his works. For this reason, in *Doruktaki Öfke*, a painful and exhausting process, which begins with the state's attempt to take the forest land from the villagers and privatize it, is narrated through the lens of the human-nature relationship. The villagers, who earn their livelihood through forestry, represent a community with high ecological awareness due to their sensitivity towards the environment before the privatization of the capitalists' means of livelihood. However, under the guise of privatization, the villagers of Çampınar, who are condemned to hunger and misery, reach a point where they can no longer withstand the full extent of capitalist ideology. At this point, individual struggles take precedence over all sensitivities, and the villagers, in actions they themselves can hardly believe, oppose the privatization. In this process, the reflection of the hardships faced by people on nature is easily discernible and clearly visible. At the beginning of the novel, the character Mistan, who appears as a hero with high ecological awareness, begins to drift away from this consciousness due to the unjust actions of the state and starts prioritizing human interests. Following Mistan, the entire village community progresses with the same mindset, which can be attributed to Bookchin's theory that the reason for humans exploiting nature is, in fact, humans themselves. In the novel, the concept of humanity is questioned as the attitudes of the Çampınarı villagers toward the state's authorities, following their struggles, evolve into an ecological crisis. The community, which embodies environmental sensitivity and seeks to protect the forest and nature as a whole, is subjected to hunger due to unjust sanctions, demonstrating that an individual's basic needs take precedence over all other concerns. Even though the people of Çampınar initially respond to the state's actions of confiscating the forest land, they ultimately feel regret for projecting their frustration onto nature as the novel progresses.

A deep ecological reading of *Doruktaki Öfke* is possible within the first pages of the novel. It also addresses how the sensitivity shown toward the environment leads to a conscious, non-damaging attitude toward nature and greenery, which ultimately returns as a benefit to humans. The notion that humans and nature are interconnected conveys the idea that a protective attitude toward nature ultimately brings benefits to humans in terms of abundance, prosperity, and health.

In the novel, the forest is not merely a setting where the plot unfolds and events take place. It goes beyond this by depicting the inner world and psychology of the protagonist, Mistan, as well as reflecting the emotions of the forest community. Phrases such as "We burn like the forest, become strong and majestic like the mountain and the forest," frequently used in the novel, illustrate that the characters share a profound spiritual connection with their surroundings.

When reading *Doruktaki Öfke* from an ecocritical perspective, the "axe" emerges as a prominent symbol. In the early passages, the axe is presented as a symbol of power and mastery passed down from father to son. When the father takes his son to the forest for the first time, he passes down the axe, which has been inherited from the grandfather, and the expectation that the son will become a skilled forester is conveyed through the axe symbol.

In a dialogue between the father and son at the beginning of the novel, the negative effects of urbanization on nature are illustrated through the example of a house. The father advises his son that timber, which can yield better financial returns than both firewood and coal, will emerge as a result of skilled labor and meticulous craftsmanship. It can be observed that environmental sensitivity in these passages transforms into a superficial approach. At this point, nature transforms into a tool for profit. When Mistan learns that he could earn a considerable amount of money in the end, he becomes eager, but his father, in contrast, emphasizes the importance of preserving the order around the mountain and opposes the destruction of the mountain region. In *Doruktaki Öfke*, environmental sensitivity, the process of raising ecological awareness in individuals, and the destruction caused by negative attitudes toward nature as a result of human relationships are thoroughly examined within the study.

